

עלון זגלמביה

זאגלעמביער צייטונג

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zagłębie World Organization

מידעון מס' 32 ניסן תשע"ג, מרס - אפריל 2013
Zagłębie (Zaglembie) Newsletter, Mars-April 2013

- Będzin
- Sosnowiec
- Dąbrowa Gornica
- Zawiercie
- Czeladź
- Ślawków
- Wolbrom
- Chrzanów
- Dańdówka
- Golonóg
- Grodziec
- Kazimierz
- Klimontów
- Ksawera
- Kromolów
- Łagisza
- Maczki
- Milowice
- Modrzejów
- Niemce
- Niwka
- Olkusz
- Oświęcim
- Piaski
- Proąbka
- Siewierz
- Strzemieszyce
- Trzebinia
- Wojkowice
- Zagórze
- Ząbkowice

1943 - 2013

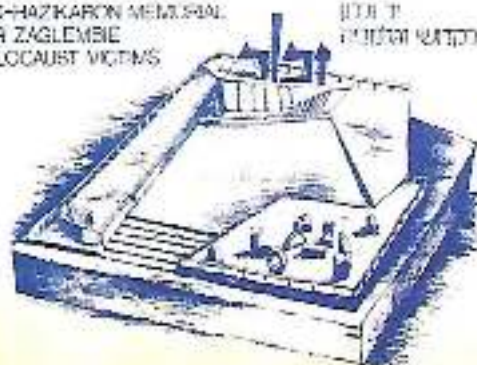
70 שנה לחורבן יהדות זגלמביה

Marking 70 Years to the

Destruction of Zagłębie Jewry

YAD-HAZKARON MEMORIAL
FOR ZAGLEMBIE
HOLOCAUST VICTIMS

יָד וּשְׂרָא
לְזֵכַר הַשְּׂרָפוּת

N: 0155

נס סולנו' שני יוצאי זגלמביה-ישראל 24-28.4.88 ישראלי

25th Anniversary to Yad Hazikaron in Modiin

25 שנה לפתיחת יד הזיכרון

ארגון יוצאי זגלמביה - רח' פרישמן 23 תל-אביב, 63561 טל. 03-5270919

Zagłębie (Zaglembie) World Organization - 23 Frishman St, Tel-Aviv, 63561, Israel - Tel: 03-5270919

אתר האינטרנט www.zaglembie.org

חמרי וידידי ימיו זלמביה בארץ ופצולתם

השנה, בשעה שנקיים את עצרת יום השואה, נזכור ונזכיר שני אירועים החשובים לנו: 70 שנה לחיסול גטאות זגלמביה וחצי יובל להקמת יד הזכרון במודיעין.

בראשית אוגוסט 1943 חוסלו סופית שני הגטאות הגדולים בזגלמביה, שרודולה בסוסוביץ וקמיונקה בבנדן. רוב היהודים נשלחו לאושוויץ וזגלמביה הפכה ל"יודנריין" - שטח נקי מיהודים.

מדי שנה אנו מקיימים 'ארציית בתשעה באב כדי לציין את חיסול גטאות זגלמביה בשנת 1943. את היארציית אנו מקיימים בבית הקברות בנחלת יצחק ליד מצבת האפר. מצבה שהוקמה בשנת 1952 ותחתיה נטמן אפר שהובא מאושוויץ ומבתי הקברות בזגלמביה. זו היתה אחת האנדרטאות הראשונות הקשורות לשואה ב'נחלת יצחק' ובארץ.

לפני 25 שנה, בשנת 1988, ערכנו את עצרת יום השואה בנוכחות אלפיים יהודי זגלמביה ובכללם כמאתיים יהודים מרחבי תבל: מארצות הברית, קנדה, צרפת, גרמניה, ריו דה ז'נרו בברזיל וסידני באוסטרליה. בטקס זה חנכנו את 'יד הזכרון לקדושי זגלמביה' שליד הישוב מבוא מודיעים.

בפתיחת העצרת, אמרתי בין היתר:

בכניסה לבקעת ההנצחה ביד הזכרון נהיה, חרוט פסוק מתוך חזון העצמות היבשות בספר יחזקאל: "והעלתי אתכם מקברותיכם עמי. והבאתי אתכם אל אדמת ישראל". גם יחזקאל הנביא, בתזונה הגדול, לא תאר ולא חזה, שתבוא שואה על עם ישראל ומיליונים של יהודי אירופה יובלו לתאי הגז והמשרפות ולא יבואו לקבר ישראל.

מאז אותה עצרת, משך חצי יובל שנים, אנו ממשיכים לקיים במקום זה את העצרת השנתית ביום הזכרון לשואה ולגבורה ומתייחדים עם זכר קדושי זגלמביה. אנו, אנשי דור השואה, המעטים שנותרנו, מקוים ומייחלים שהדורות הבאים שלנו, ימשיכו במסורות הללו ובכך יבטיחו שיהדות זגלמביה לא תשכח.

לכם, יהודי זגלמביה מכל הדורות, בארץ ובעולם, באשר אתם שם, חג פסח כשר ושמת.

אפרהם טרין, יו"ר הארגון

לא שוכחים! עושים! מבקרים את בני הדור הראשון בחג החנוכה

רן שרימן, בן הדור השלישי, מבקר את חברי הארגון הוותיקים, זאב קלסנר (מימין) וטסה רמבר

שבעים שנה לגירוש האחרון של יהודי זגלמביה

מאת: אביהו רוזן

לפי אותו דו"ח נורו ברחובות כ- 400 יהודים בשל ניסיונות בריחה או התנגדות, כמו כן דיווח נשיא המשטרה על שני ניסיונות התגוננות במשק חם.

על ניסיונות ההתגוננות אלו ידוע גם ממקורות יהודיים: שני חברי "הסער הציוני", יאנק צימרמן והיפק גליצנשטיין נהרגו לאחר שפתחו באש לעבר הגרמנים. קרב משמעותי התנהל מבונקר "דרור" שהיה תחת פיקודם של ברוך גפטיק ופרומקה פלוטניצקה שליחת "החלוץ" מורשה. בקרב נהרגו שני גרמנים, אך לאחר שהוחדרו רימוני עשן ומים לבונקר נספו כל יושביו. גופותיהם נגררו מהבונקר, נורו פעם נוספת תוך התעללות בגוויות. בבונקר אחר נלכדו 12 חברים נוספים של הארגון הלוחם. בארנקהן של שתיים מהבנות, עליזה זיטנפלד וחייקה קלינגר, נתגלו אקדחים. הן עומ קשות על מנת להסגיר את סודות ההגנה, אך לא נשברו בחקירה.

באשוויץ נערכו לקראת גירוש מסיבי זה, שמעטים נודעו כמוהו. המחנות נסגרו והועמדו בהם שומרים חמושים. לדברי עד ראיה הגיעו המגורשים למחנה במצב בלתי אנושי:

"בשדה פתוח הושלכו מהמשאיות. ילדים נרמסו ברגלים. בלהט שרבו הקיץ עמדו הנשים חצי עירומות, מתות למחצה, מוכות עד זוב דם, בלי עזרה כלשהי, בלי אף טיפת מים. אין המילים ואין הדמיון האנושי מסוגלים לתאר את עיטיי השאול של אושים אלה, הנכספים למוות שיביא עמו את הגאולה. [...] היות והמשרפות לא יכלו למספר האנשים הגדול - נשרפו הנפשות בתעלות פתוחות ע"י בירקנאו ובמשך שלושה ימים לא ראו שם דבר, אלא רק להבות אש עצומות הפורצות ועולות. כמו כן הגיעו משלוחים מצרפת, שחוסלו מיד באותו אופן. בירקנאו חוגגת הגיעה לשיא: תוך יום אחד הועלו בגז 30,000 אנשים."

ב-1 באוגוסט 1943, ימלאו שבעים שנה לגירוש האחרון מבנדן וסוסנביץ. היה זה גירוש בעל אפיונים מיוחדים שמשמעותו חורגת מסיפור גורלם של יהודי האזור בתקופת השואה. תקופה ארוכה לפני הגירוש, היוותה זגלמביה אזור בעל תנאי הישרדות גבוהים בהשוואה לשאר גטאות פולין. זגלמביה סופחה ל"רייך" הגרמני ויהודי האזור שולבו בכלכלת המלחמה הגרמנית. במרבית התקופה, עד לראשית 1943, גם לא היו באזור גטאות. כשהוקמו גטאות שרודולה (ליהודי סוסנביץ) וקמיונקה (ליהודי בנדן) הם נועדו להיות מעין מחנות עבודה גדולים. זכר, ערב הגירוש, כאשר מרבית יהודי פולין כבר הושמדו, עדיין מרבית יהודי זגלמביה היו בין החיים. וכשני שליש מהם (לרבות ילדים וזקנים) היו רשומים כעובדים במפעלים בעלי חשיבות מלחמתית. כ-15,000 צעירים יהודים נוספים מהאזור היו באותה עת במחנות לעבודת כפיה, אשר למרות התנאים הקשים ששררו שם, היה בהם, כפי שהסתבר בדיעבד, סיכוי סביר להישרדות.

בראשית יוני חל מפנה במדיניות הגרמנית ביחס ל"גטאות היצרנים". תושביהם נידונו לגירוש לאשוויץ. סילוקו של יושב ראש היודנראט האזורי רב ההשפעה משה (מוניק) מרין, וגירוש חלקי שהתחולל בסוף יוני, סילקו את שארית האשליות של יהודי זגלמביה. כמי שידעו על המתחולל באשוויץ הסמוכה, הכינו את עצמם לגרוע מכל. במכתב שיצא מבנדן בסוף יולי נכתב:

"עמי עומד להתחתן עם כיליובסקי [כליון].
אנו נכבד את החוננה בנוכחותנו."

וכאשר הקיפו המשמרות הגרמנים את בנדן וסוסנביץ ב-1 באוגוסט לקראת בוקר, יהודים רבים התחבאו בבונקרים.

ניסיונם המר של הגרמנים בעת ההתנגדות בה נתקלו בגטו ורשה, והמידע אודות המצאות משק בידי היהודים בזגלמביה, הובילו אתם לעריכת הכנות יסודיות לקראת הגירוש. כוונתם של הגרמנים היתה לפנות את שני הגטאות שהוקמו זה מקרוב במבצע ענק שיתבצע במהירות ובהחלטיות. לא פחות מ-690 חיילים ושוטרים גויסו מכל היחידות באזור, כדי לגרש את 30,000 היהודים ששרדו בגטאות קמיונקה ושרודולה. מהדו"ח המסכם של הגירוש שנכתב על ידי משיא המשטרה הגרמנית בסוסנביץ עולה כי המבצע אמנם נתקל בקשיים מרובים. קשיים אלה נבעו בשל הסתתרות היהודים בבונקרים, התגוננות פסיבית ברחובות והתנגדות אקטיבית של קבוצות ויחידים. המבצע התארך, על כן, לכשבעים וחצי ימים רבים לאחר מכן. עדין היו נלכדים יהודים שהצליחו להיחבא בבונקרים.

ד"ר אביהו רוזן, היסטוריון. פרסם ספרים ומאמרים רבים בנושא תנועת הנוער בשואה ובתחום המנהיגות. מרצה בכיר להיסטוריה ופילוסופיה במכללה האקדמית תל חי ומורה מן החוץ באוניברסיטת חיפה.
בנה של חייקה קלינגר

יומן מסע לוולברום

מאת: רן שרמן

קצבים יהודים,
שני משפאל -
הרשל בנד,
אשתי ושני
ילדיו נספו.
הרשל נישא
שיב במחנה
העקורים
פלדאפינג,
ונילדו לי שני
ילדים.

בשעה 7:00 בבוקר הגיע אדם עם רכבו ואסף אותי ואת אבי צ'פניק ויצאנו לדרך. כל הדרך שוב עלו המחשבות במוחי ואי הידיעה: לאן אני מגיע? למה לצפות? מה אוכל למצוא שם? כל הדרך המחשבות הללו לא הפסיקו להתרוצץ במוחי וגם כשאדם ניסה לדבר איתי במהלך הנסיעה, לא הייתי מרוכז לענות לו ורציתי כבר להגיע. הדרך מהמלון בצ'לדז' עד לוולברום ארכה כ-40 דקות. הנסיעה הייתה ברובה בתוך יערות.

הגענו לוולברום, כאשר ראיתי את השלט שמבשר WELCOM TO WOLBROM, נצו עיני מהתרגשות. לא יכולתי להתאפק וביקשתי מאדם לעצור ולצלם אותי ליד השלט (למזכרת). חנינו את הרכב ויצאנו לכיוון בניין העיריה. בחדר קטן ישבה אישה בעלת מבנה גוף מלא, מנהלת הארכיון. אדם פנה אליה בפולנית (מכיוון שהיא אינה דוברת אנגלית) והציג לה אותי ונתן לה את הנייר עם הנתונים שאני העברתי לו יום קודם עם שמו של סבי - הרשל בנד, ושל אחיו - אברם בנד שהם היחידים מכל המשפחה ששרדו את השואה.

אותה גברת לקחה את הנייר עם השמות ופתחה את הארון שהיה בסמוך לקיר והוציאה מתוכו תיקים עבי כרס ומיושנים מאוד, לפי צבעם הדהוי. על כל תיק היה רשום שנה (1938, 1939, וכו'). היא שמה אותם על שולחן הכתיבה שלה והתחילה לדפדף בהם, תיק אחר תיק ולחפש לפי מילת המפתח "בנד". בזמן שהיא דפדפה בין התיקים, ישבתי והסתכלתי עליה תוך כדי נבליבי הייתה משאלה: הלוואי ותמצא איזשהו מסמך או כל פרט על המשפחה שלי.

פתאום אדם פנה אליי ואמר לי שהיא מצאה משהו. להפתעתי זה היה הרבה יותר משדמינתי שתמצא ראשית היא מצאה את תעודת הלידה של סבי. סבי מעולם לא זכר את התאריך המדויק שלו, רק את שנת הלידה (1909) ולכן חגגנו לו כל 1 בינואר יום הולדת. והיא מצאה שסבי היה נשוי לאישה בשם (צביה ארליך) והיו להם שני ילדים, שמואל ו-וולף, כולל תעודות הלידה והנישואין, כולל תאריכים מדויקים וגילאים. כמו כן היא מצאה את תעודות הלידה/נישואין של ההורים של סבי ואת תעודות הלידה/נישואין של הסבא וסבתא שלו. עברה בי צמרמורת לטכח הממצאים שקיבלתי.

בקיץ האחרון יצאתי לראשונה לפולין עם משלחת של ארגון יוצאי זגלמביה כנציג הדור השלישי לסיור שורשים בן עשרה ימים. הסיור התחיל בקרקוב והסתיים בוורשה. הדגש בסיור היה על מחוז זגלמביה בו ביקרנו בחמש ערים מרכזיות בהן חיו קהילות יהודיות גדולות: סוסנובויץ, בנדין, דזמברובה-גורניצה, צ'לדז' וזביירצה.

גדלתי על הסיפורים של סבי מצד אמי, הרשל בנד, על ילדותו בוולברום והתבגרותו שם ואיך הצליח לברוח מציפורני הנאצים. סבי, אליו הייתי מאוד קשור, הלך לעולמו לפני עשר שנים. זאת הייתה הזדמנות עבורי לסגור מעגל ולבקר בעיר הולדתו וולברום ולחפש את הבית, הרחוב, בית הכנסת שבו נהג להתפלל ועוד פרטים ככל שניתן שישלימו את כל חלקי התמונה.

ביום השני למסע, בעודי יושב בלובי של המלון בצ'לדז' הגיע בחור פולני דובר אנגלית והציג את עצמו "שמי אדם שידלובסקי" וסיפר לי שהוא עוסק באיתור מסמכים וכתובות של ניצולי שואה. הוא גם סיפר שיש לו קשרים טובים בכל המשרדים המוניציפאליים באזור זגלמביה ושהוא כבר עזר להרבה אנשים מישראל לאתר את קרוביהם ומצא להם תעודות לידה ונישואין, כתובות, בתים, ובתי עסק של הוריהם שנשארו או נספו בשואה. הבחור נשמע לי אמין, התחברתי אליו והתחלתי לספר לו את הסיפור שלי על וולברום. והוספתי כי אשמח אם הוא יוכל לנסוע איתי לוולברום לנסות למצוא פרטים על המשפחה של סבא שלי. קבענו שהוא יבוא לאסוף אותי וניסע יחד לוולברום. בקבוצה שלנו היה בחור נוסף, אבי צ'פניק, שגם לו הייתה משפחה בוולברום והוא הצטרף אלינו.

יום לפני הנסיעה לוולברום היה לי קשה להירדם עקב ההתרגשות שמחר אני אראה את העיר של סבא, העיר שעל הסיפורים שלה גדלתי ואולי אמצא את הבית ועוד פרטים על המשפחה שלא הכרתי. המחשבות לא הפסיקו להתרוצץ במוחי ורציתי כבר שיגיע הבוקר וניסע, לא יכולתי להתאפק. ספרתי את השעות ..

סמוך לבית הקברות יש יער גדול. בתוך קרחת היער נמצאים שלושה קברי אחים שבהם קבורים 700 מיהודי וולברום (גברים, נשים וטף) שנטבחו והובלו בעגלות לקרחת היער ושם נערמו.

עמדנו ליד הקברים, באמצע היער הגדול. השתרר שקט מיוחד. ניסיתי לשמוע את קולם של הציפורים אחרי הכול זה יער, אבל לא שמעתי ולו ציוץ אחד. הכול דמם ואווירת מוות שררה במקום.

נפרדנו לשלום מאנדרט והודנו לו על הסיור המרתק והמרגש שערך לנו. הבטחנו שנהיה בקשר, החלפנו כתובות מייל וטלפונים. נסענו חזרה לצ'לדז'. כל הדרך עיינתי בתעודות שקיבלתי בעירייה והחזקתי אותן חזק חזק. עברתי על כל תעודה ותעודה בעין רב. הידיים רעדו לי וכבר חיכיתי להגיע לארץ ולתת אותם לאמא ביד. מבחינתי, רציתי לטוס כבר מחר לארץ. אני סגרתי את המעגל שלי.

עם חזרתי, עליתי לקברו של סבא וספרתי לו על וולברום ועל החוויות שעברתי שם. אני תקווה שהוא שמע והתרגש כמוני.

מרב התרגשות יצאתי החוצה מהחדר והתקשרתי לאמי ולדודי (אח של אמא) לבשר להם איפה אני נמצא ומה מצאתי. מעבר לקו שמעתי את קולם החנוק דמעות התרגשות.

בקשתי שידיפסו לי את כל התעודות ואני אביא אותם כבר לארץ. לאחר שהדיפסו לי את כל התעודות ביציאה מהבניין לכיוון האוטו פגשנו במקרה (כאילו מלאך שלח אותנו אלינו) תושב מקומי בשם אנדרס שנועד בוולברום וחי שם עד היום ומכיר את ההיסטוריה של העיר, ובמיחד את ההיסטוריה של הקהילה היהודית שחיה שם בתקופת השואה.

הוא הציע להתלוות אלינו ולקחת אותנו לכל הנקודות בעיר שמזוהות עם הקהילה היהודית. שמחנו מאוד והודינו לו. התחלנו את הסיור באזור הגטו (שנמצא לא רחוק מהיכן שעומד כיום בנין העיריה). לפי התיאור שלו כל האזור היה מוקף בחומות וגרו בו בצפיפות כ-7,000 יהודים שהיו הרוב בעיר. ניסיתי לעצום את העיניים ולדמיין את המראה של 7,000 יהודים מצטופפים בשטח כזה קטן וזה פשוט לא נתפס ...

משם המשכנו ל"חדר" ששימש כבית כנסת ליהודי וולברום לאחר שבית הכנסת הגדול נשרף קודם לכן ע"י הנאצים. ה"חדר" נשמר מאוד והיה נראה כמעט אותו הדבר כמו שהיה לפני 70 שנה (היום הוא משמש כמחסן תבואות). לידו ראינו את ה"מקווה" ששימש את היהודים ובכונה הוא היה ממוקם בסמוך ל"חדר" כדי שיוכלו לטבול בו לפני התפילה. ליום המקווה לא בשימוש ומה שנוותר ממנו הם רק כמה קירות בודדים. משם המשכנו לבית הקברות היהודי הגדול. כל הדרך לשם הרהרתי במחשבותי שהלואי ואוכל למצוא איזה שהוא קבר שצוין בו שם המשפחה של סבי "בנד".

כשהגענו ישר התבדיתי מכיוון שחוץ מכמה קברים בודדים שבורים ברובם שאין אפשרות לזהות ולדעת מי קבור שם מכיוון שכל הכתב נמחק, לא נמצאו קברים שלמים עם כיתוב ברור.

במקום יש אנדרטה לזכר 4,500 יהודי וולברום שניספו בשואה שנתרמה ע"י משפחת ניסנבאום. אני ואבי צ'פניק הדלקנו נרות נשמה ליד האנדרטה וקראנו קדיש. תוך כדי הוצאתי מהארנק שלי תמונה של סבא שנמצאת שם מהיום שהוא הלך לעולמו והסתכלתי עליה בהתרגשות ודמיינתי שסבא עומד לידי מביט עליי וגאה בי. לא יכולתי לעצור את הדמעות ..

יהי זכרם ברוך

שמואל מור 1926 – 2012

שמואל מור נולד בבנדן. עד פרוץ המלחמה חיים מאושרים עם הוריו דוד וצ'שה מור ושני אחיו. הספטמבר 1939 השחנה עולמו עם פרוץ המלחמה.

בהיותו בן 14 עברה המשפחה לנטו שם רוכזו כול היהודים. את אביו לקחו למחנה עבודה שם חלה ונפטר. מאז אוגוסט 1943 לא ראה יותר את אמו ואחיו הקטן.

משנת 1943 עד ינואר 1945 התגלגל בין מחנה כפיה אחד לאחר. בלכהאמר אחר כך בזכרונות... במהלך המלחמה הפך למספר שנחקק על ידו 178064 ושאר על ידו עד יום מותו.

עם סיום המלחמה באביב 1945 אסף כוחות עילאיים כחזון העצמות היבשות בספר יחזקאל ויצא לדרך חדשה. אמר חיפושים נפגש עם אחיו האהוב רומק מור. עוד במחנה העקורים הכיר את שושנה אשתו מזה 64 שנים.

בשנת 1946 עלה לישראל ובזאת הגשים את חזונו בהקמת המדינה. את מלחמת השחרור עבר בגבורה בהסעת משאיות עם אספקה לירושלים. הקים משפחה לתפארת. יחד עם שושנה בנה קן חם מלא חדות חיים. גידל שני ילדים עפרה ודדי. זכה לחמישה נכדים ושני נינים.

בשמונה השנים האחרונות היה דייר בפרוטאה בכפר. למרבה הצער בשנתיים האחרונות מצבו הדרדר. אך זכה לטיפול מסור של צוות הכפר. למרות מה שעבר, ידע להעניק כול כך הרבה שמחת חיים, אומץ לב ואופטימיות. ייזכר לעד עם חיוך חם.

בתך, עפרה

שמואל מור (יושב) עם בני משפחתו

אברהם חבה 1923 – 2013

סבא היקר, סבא שלי, היה לי ברור שיום אחד זה יגיע. היה לי ברור שיום אחד אני אאלץ לעמוד מעליך ולהספיד אותך.

מה אפשר להגיד על אדם שרק רצה לעשות טוב לכל הסובבים אותו? מה אפשר להגיד על סבא שלי שכל הילדות שלי בא ודאג לי ולגל אחי ז'ל.

אפשר לומר שבאת מהגלות, נעריך היו בתקופת השואה, ששכלת את אמך בגיל צעיר ואת אביך ואחיותיך בשואה, אבל בכל זאת בחרת בדרך הציונית - לבוא ולהקים בית בישראל.

הגעת מאירופה, עבדת קשה בכל עבודה שנתנו לך, הכרזת ארץ סרחא והקמת בית עם שתי רבות, ורידה הבכורה ואסנת הצעירה.

עברו עליך חיים מלאים, שמחות עם לידת חמשת נדתיך וארבעת ניניך. הגשמת את צוואת נספי השואה ושרידיה - לזכור ולא לשכוח, העברת עשרות הרצאות לילדים בבתי ספר ובכל מקום בו ניתנה לך ההזדמנות לספר על הזוועות. דאגת לשיקום בית הקברות בזבירצה, בו אמא שלך קבורה, פרויקט שדרש משאבים וזמן רב ואותו סיימת בהצלחה.

כשהיינו ילדים, גל ואני, נהגת לספר לנו סיפורים מתקופת השואה ולפני שנה היתה לי סגירת מעגל כאשר נסעתי במשלחת צבאית בראשה עמד החתן שלך צביקה. כאשר שינו עמדתו במדים מתחת לבית בו התגוררת, הצדענו לך, ובכיכר ליד הבית שלך סיפרנו עליך והיינו גאים בך מאוד.

גם בארץ חיית חיים לא פשוטים, אך נהגת לומר שהיטלר לא הצליח לראות את נדתיך ואתה כן. יחד עם זאת הרגע הקשה ביותר שלך היה, ללא ספק, היום בו איבדת את נדתיך הבכור גל, אחי, בלבנון. עכשיו נשכחתי להיפרד מהעולם, לך ותתאחד מחדש עם כל המשפחה שלנו.

סבא, אנחנו מבטיחים לשמור לך על סבתא, אתה תחסר לכל המשפחה ולי בפרט.

סבא אני אוהב אותך – רק אתה יודע עד כמה!

נדתיך, אלעד לב-ין

אמא

לעולם לא אתרגל לדבר על אמא בלשון עבר, לעולם לא אצליח לתפוש את משמעות המילה איננה ולעולם לא באמת אלמד איך חיים בלעדיה.

אמא האמינה בארגון, במטרתו ובמשמעותו הכה חשובה. אני זוכרת את עצמי כבר מגיל צעיר מתלווה לאמא לטקסים באתר הזכרון. מתרוצצת בין ההמון, מחלקת מים, מדביקה מדבקות, מסדרת זרים, בדיוק כמו שאמא הסבירה לי לעשות, ומעל הכל גאה להיות הבת של מנתת הטקס. יודעת כמה קשה אמא עבדה כדי שהטקס יתקיים, כמה היא השקיעה שהקטעים יהיו מתאימים ומרגשים, שיעבירו את המסר הכואב ויגרמו לכולנו לעולם לא לשכוח. כמה היא חשבה וחיפשה את האנשים הנכונים שיקריאו את הקטעים וייצגו את המעמד בכבוד המגיע לו. וכמה היא האמינה במה שהיא עושה והתכוונה להמשיך לעשות זאת עוד שנים רבות.

אמא דאגה לגדל אותי ואת אחי על מסורת יהודית והבנה מאין משפחתם הגיעה ולבקש מסבא וסבתא לספר לנו. שנלמד וננסה קצת להבין מה קרה שם. איך המשפחות של סבא וסבתא חיו לפני. מי הם היו, איפה עבדו, איך הם גדלו. ובעיקר איך שרדו והגיעו לארץ.

לפני 3 שנים ביקרתי בפולין בפעם השנייה בחיי. לא עוד טיול של מחנות השמדה ומוות. הפעם טיול של חיים. נסעתי עם אמא לראות את הבית של סבא בסוסנוביץ והבית של סבתא בדזמברובה. היא הראתה לי איפה הם גדלו ואיך הם חיו. סיפרה לי איך בפעם האחרונה שהיא ביקרה שם (ב-1988) היא ראתה איך סבא מחליק על מעקה המדרגות בביתו כאילו היה ילד שוב. בכינו ביחד באותו בוקר. זה היה הטיול האחרון שעשיתי עם אמא שלי, ואני שמחה שהספקתי לחלוק איתה את החוויה הזו, ולהכיר עוד קצת את החיים בעולם ההוא של לפני המלחמה, של המשפחה שאיננה, ושתמיד תישאר בלבי.

אמא שלי, אדאג להמשיך את המסורת שלך ומבטיחה לייצגך בכבוד.

גל

חברה לדרך

בסיור הראשון של הארגון לפולין, בקיץ של 1988, הכרתי את ורדה. היא הצטרפה לאביה המנוח צבי, לאימה ברכה ולאחותה רלי. אני נסעתי עם הורי. הסיור היווה סיום לפרויקט הקמת יד הזכרון במודיעין ועצרת יום השואה במתכונת הנמשכת עד היום. כמעט ללא מילים, אך בדבקות, של חברים-שותפים למטרה, החלטנו, ורדה ואנוכי, כי נתרום, ככל יכולתנו, לעצרות יום השואה של הארגון. במשך עשרים וארבע שנים עסקנו, עם פעילים רבים, בני כל הדורות, בעיצוב עצרות יום השואה. ורדה נטלה על עצמה את האחריות לתוכן. היא בחרה שירים, קטעי קריאה ומבצעים. בחירתה הייתה בחירה ראויה שהשאירה רושם רב על הבאים. ורדה יזמה את השתתפותנו ביום עיון שנערך "יד ושם" וסקר במתן תכנים לעצרת יום השואה. שמרנו לעצמנו שיר, "כל זמן", מחברו לא מדע. לא הספקנו להשמיעו בעצרת, אך הוא הופך לי לצוואה של חברה לרעיון.

כל זמן שאנחנו מזכירים אותם, הם חיים!
נכון, שכבר עברו הרבה שנים
נכון, שלא חסרים עניינים עכשוויים, בערים,
נכון, שמחירי לשמוע על אותם אירועים נוראיים
ולחזור עליהם, לספר ולהזכיר.

אחות

ורדה נולדה בתל אביב. בוגרת אוניברסיטת ת"א בחוג לשפה וספרות אנגלית ובעלת תעודה בריפוי בעיסוק מטעם ביה"ס לרפואה.

ורדה נישאה לד"ר דורון גרינברג ונולדו להם שני ילדים: רואי, בוגר תואר במחשבים וגל, בוגרת החוג לביוולוגיה וזיום סטודנטית לרפואה. ככת לשני ניצולי שואה,

צבי טוביאש ז"ל וברכה לבית קוקלינסקי תבדל"א, נושא השואה היה קרוב תמיד לליבה. בשנת 1988, עת יצא המסע המאורגן הראשון מטעם ארגון יוצאי זגלמביה לפולין, התגייסה ורדה לפעילות אינטנסיבית בדור ההמשך והנחתה, לצד שלמה קרב, את טקסי יום השואה. תפקיד זה מלאה בגאווה רבה ובו ראתה שליחות, תוך הדגשת הוויכוח בהנחלת השואה גם לדורות הבאים בכלל ובשיתוף הדור הבא הפרטי שלה.

עד כאן עובדות ומענה רגשות.

ורדה עזבה אותי באמצע החיים, לאחר ייסורים בלתי יתוארו ותפשה אותי לא מוכנה לעזיבתה.

גדלתי לצדה כאחותה הקטנה אבל הפכנו לחברות ממש. לא היה דבר שלא התייעצתי איתה לגביו והיא היתה שותפתי המלאה בכל ענין ונושא.

ראייתה המפוקחת, הכוללת והמלומדת עזרו לי בכל אשר פניתי והערצתי אליה היתה ללא גבול.

הרצינות וכובד הראש בכל מעשיה היו לי לעוגן ולמשענת וידעתי שתמיד היא תהיה שם בשבילי עם עצה טובה וחכמה ועם תמיכה ופרגון עד אין קץ. יופיה הפנימי, כמו יופיה החיצוני היוו השראה לגבי, חסרונה מורגש היטב בכל. הזכרונות מצפים אותי ללא הרף והגעגוע לא מרפה.

ורדה, הלכת מהר מדי, מוקדם מדי,
יהי זכרך ברוך!

רלי

לא מעטים כלל לא רוצים...
אני מרגישה שאנחנו חייבים זאת
לעצמנו ולאלה ששם הומנו!
כל זמן שאנחנו מזכירים,
הם עדיין חיים.

שלמה קריב
[קרבינסקי]

יצחק שיווק ורעייתו

אבא יליד סוסנוביץ היה בעינינו נס. ברח מרכבת המוות כשבדיו כינור שברבות הימים הצילו מרעב וממוות. עשה ככל יכולתו, כיהודים רבים אחרים, לשקם את חייו וכך הגיע לארץ ישראל ממנה גורש לקפריסין. שם נישא לאמי ויחד עלו לארץ ב-1949 בתחושת "אנו באנו ארצה לבנות ולהבנות בה".

אבא היקר שלי שכל כך אהב מוסיקה ואמנות, טיפח גם בי ובאחי את אהבת המוסיקה לה הקשיב בכל רגע שניתן לו ואף פרט על מדוליינה בצורה מרהשת לספר ולנודו כששאלוהו על עברו במסגרת עבודות השורשים. אבא לא רצה לפתוח פצעים שלא הגליחו מעולם. אך ליד הנכדים ידע לספר ואף לבכות כי "כבר מותר להביע רגש... זה כבר לא מראה על תולשה ולא ימוטט אותי", אמר.

אבא ניצל כל רגע חופשי לטפח גינה יפיפיה בחצר ביתו ולהציב בה פסלים מחומרים שמיחזור: פלסטיק, שורשי עצי הפיר שכבר קמלו, צופים ואבני נחל.

בעל חוש הומור היה. תמיד התבדח והיה אופטימי: "צריך לחיות עם תקווה בלב", נהג לומר. וכדיו השתעשעו עמו כאילו היה אחד מתבריהם משום שידע "לרדת" לגילם ולשחק איתם כילד.

בשנים האחרונות לחיו העז לבכות ולחלום על ילדותו בה חווה עושר ואושר כבן לאב צורף ואם גננת, גם היה מפונק מאד וכל שחלם וביקש קיבל.

אבא האהוב שלט. תנוח על משכבך בשלום ואנו נזכור אותך כאדם נפלא שתמיד עזר לבריות והעניק אהבה לכולנו.

הותיר אחריו, אשה, שני ילדים, חמישה נכדים וחמישה נינים.

אוהבים אותך מאד, בתך שרה, בגך מוטי, נכדיך וניכך

ארגון יוצאי זגלפביה אבל על מות חברי וחברות הארגון

ורדה גרינברג ז"ל, לבית טוביאש, בת הדור השני

אברהם חבה ז"ל, יליד זביירצ'ה

בתיה למל ז"ל לבית גולדברג, ילידת בנדין

פרופ' שאול מריץ ז"ל, יליד בנדין

אברהם גולדהמר ז"ל, יליד בנדין

יוסף לנצ'נר ז"ל, יליד דובמברובה גורניצ'ה

יצחק שיווק ז"ל, יליד סוסנוביץ

שמואל מור ז"ל, יליד בנדין

דב (בערעק) צ'רשניה ז"ל, יליד בנדין

תחנומינו הכנים לבני המשפחה
מי יתן ולא תוסיפו לדאבה עוד

הנס פוגל - חבר "הגרופה"

מלמסור את הידיעה למחתרת כפי שנתבקש. לקראת סוף 1943 הגיע הנס לבודפסט. אולם ואלכס גתמן שהכירו אותו מבדין צרפו אותו לגרופה.

הוא עזר לגרופה בהונגריה: בקניית נשק, זיוף תעודות, חיפוש מקומות מחבוא וחיפוש דרך לרומניה כאשר הגרמנים יכבשו את הונגריה. כמו כן חיפש דרך להצטרף למחתרת היוגוסלבית של טיטו, אולם הניסיון לא נשאר פרי. אנשי הגרופה היו פזורים בערי השדה בהונגריה והיו חייבים לברוח לבודפסט. הנס עזר לשחרר חברים מבית סוהר ברומבר. הוא הכיר את בית הסוהר וקיסר בין החברים בחוץ לבין החברים הכלואים. הנס נשאר בבודפסט המופצצת ושחרר ע"י הצבא האדום שכבש את הונגריה.

בנובמבר 1946 עלה לארץ עם חברי הגרופה והצטרף לקבוצת תל יצחק. במלחמת השחרור כמו כל חברי הקבוצה התגייס לצה"ל, עבר את קרבות הנגב ונשאר בצבא קבע. הוא נסע לפריס כדי להתחתן, אולם בשל מחלתה של אשתו נבצר מהם לחזור לארץ והם נשארו בפריס. ביתו בפריס היה פתוח לכל החברים.

במלאת חמישים שנה לשחרור נסע להונגריה עם כמה חברים מהגרופה לחגוג את שחרורם. הנס הגיע מפריס. הוא היה נרגש ומאושר על כך שחברי הגרופה יכולים להתארח במלון מפואר בהונגריה ללא פחד וללא חשש.

יהי זכרו ברוך.

פלה טריימן, חברת הגרופה

הנס פוגל היה חבר "נאשה גרופה" - "הקבוצה שלנו" (קבוצת מחתרת "הנער הציוני"). הנס הלך לעולמו לפני מספר שנים.

הנס הגיע לבדין עם משפחתו עוד לפני פרוץ המלחמה. בזמן גירוש היהודים בעלי האזרחות הפולנית מגרמניה. בגרמניה למד בבית ספר יהודי בפרנקפורט. בבדין הצטרף למחתרת "הנער הציוני".

בגירוש הסופי מבדין לאושוויץ קפץ מהרכבת, נפצע בבטנו ופנה לעזרה לגרמניה שכנתו לשעבר. היא טפלה בו אך בקשה שיעזוב עקב פסק דין מוות הצפוי לכל משפחתה. וכך עזב מידיה עלה על רכבת לוינה ובעת ביקורת משטרת הגבולות אמר: "אני פליט שברח מהפצצת האנגלים בהמבורג, כל משפחתי נפגעה ואני נפצעתי", והראה להם את פציעתו. הודות לשליטתו הטובה בגרמנית האמינו לו, החנצלו ויעצו לו לבקש בווינה עזרה ב"משרד לנפגעי מלחמה". בווינה פנה לבית בו היו עצורים יהודים שנישאו לנישואי תערובת. הם חששו להכניס אותו ולכן הוא חיכה בתוך. כאשר יצא הרב מהבית ספר לו את שעבר עליו וכדי להוכיח את יהדותו דקלם מתפילות יום הכיפורים שידע בעל פה. הרב נתן לו את כתובתה של הגב' בנדיקט - מרגלת לסובת אנגליה ששהתה בווינה מוסוות כמורה לאנגליה. היא הסתירה אותו ועזרה לו לעבור להונגריה.

בהונגריה קבלנו כולנו תעודה של פליטים פולניים. בנוסף שלח את כתובתה של בנדיקט לידיד יהודי בבדין ובקש למסור את כתובתה לחברי ומחתרת הידיד העיל רה את מאפחתו ונחמו.

מי מכיר? מי יודע?

חדר יסודי התורה בבדין

בתחילה רחוב מלובבסקיה עמד בית גדול שבו היה "חדר" לילדים "יסודי התורה". למטה היה גם אולם גדול ששימש כבית כנסת וכאולם אירועים וכינוסים של אגודת ישראל. הכניסה ל"חדר" היתה מצד הבנין. מספר פעמים הייתי בבדין, ולא הצלחתי לקלוט היכן בדיון היה בנין זה והאם הוא קיים. אבקש לברר אצל כולם, האם יש מישהו שידע להצביע על הבנין במדיקה? האם הבנין אכן קיים? האם יש למישהו מידע כל שהוא על בנין התלמוד תורה, ועל פעילויות נוספות בו?

חנוך צבי הלוי רובינשטיין - נכד הרב חנוך צבי לוי מבדין זצ"ל

דוא"ל: hr11@enativ.com טל 052-7110118.

ניצולת אושוויץ נחה קליינר

נחה קליינר לבית וייספוס נולדה בבדין או בסוסנביץ. אחותה מוניקה וייספוס נישאה לקופל זבורובסקי משביירל. אחיו של קופל הוא נושא המחקר המרכזי שלי. מבקש לדעת את "מספר אסיר אושוויץ" המדויק של נחה שהגיעה למחנה ביוני 1943.

אשמח להיות בקשר עם מישהו מבני משפחתה.

דניאל ב. ברנס

danieibbums@yahoo.com

דמי חבר לשנת 2013

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 130 ש"ח. כל תרומה נוספת תתקבל בברכה. את דמי החבר ניתן לשלם:

• ישירות לחשבון הבנק: לזכוח "ארגון יוצאי זגלמביה", בנק לאומי, הרצליה, סניף 783, מס. חשבון: 3460062 המשלם בדרך זו מתבקש לרשום את שמו וכתובתו כדי שנדע למי ולכן לשלוח קבלה

• באולם הארגון, רח' פרישמן 23 ת"א, האולם פתוח בימי ד' אחה"צ.

• באמצעות הדואר - בשיק לפקודת ארגון יוצאי קהילות זגלמביה, ת"ד 1748, רמת גן 52117

אנא, שלמו את דמי החבר כדי שנוכל להמשיך בפעילות החשובה של הארגון. קיומו של הארגון תלוי בכך.

WYJAZDÓW Z KRAJU. OSTATECZNIE NADZIEJE NA ICH TRWAŁY ZWIĄZEK Z POLSKĄ POGRZEBAŁA KAMPANIA ANTYSYFICKA W 1968 ROKU I ZWIĄZANE Z NIM MASOWE WYJAZDY Z POLSKI. WSZYSTKIE TE ASPEKTY: DZIAŁALNOŚĆ ODDZIAŁÓW TSKŻ W WOJEWÓDZTWIE KATOWICKIM, ŻYCIE RELIGIJNE SPOŁECZNOŚCI ŻYDOWSKIEJ, ODDRODZENIE RUCHU SPÓŁDZIELCZEGO ORAZ KOLEJNE FALE EMIGRACJI ZOSTAŁY ZILUSTROWANE WŁAŚNIE W DRUGIEJ CZĘŚCI WYSTAWY.

Na wystawie zgromadzono bardzo bogaty materiał ilustracyjny i dokumentacyjny. Pochodzą one z różnych archiwów (Ghetto Fighters' House, Yad Vashem, United States Holocaust Memorial Museum, Żydowski Instytut Historyczny) i instytucji (oddziały TSKŻ, Gminy Wyznaniowe Żydowskie w

Katowicach i Bielsku-Białej). Wśród zebranych zdjęć największą wartość stanowią te pochodzące z kolekcji prywatnych, w tym ze zbiorów: Blanki i Abrahama Green, Davida Klaymana, Adama Herszlikiewicza, Avi Czapnika, Anny Ćwiakowskiej i Ester Ziv.

SZCZEGÓLNICIE GORĄCE PODZIĘKOWANIA NALEŻA SIĘ W TYM MIJESCU OFRZE I SHIMSHONOWI JASHVITZ ZA OGROMNE WSPARCIE, POŚWIĘCENY CZAS, POMOC ORGANIZACYJNĄ I TECHNICZNĄ I PEŁNE ODDANIE PRZY TWORZENIU TEJ WYSTAWY.

Pokłosiem wystawy jest album o tym samym tytule. Znajdują się w nim zdjęcia i dokumenty prezentowane na wystawie opatrzone komentarzem.

Aleksandra Namysł

Sz.Pani Aleksandro.

Po długim oczekiwaniu (ponad miesiąc) album doszedł.

Zaczalem przegladac jego strony i czulem ze trzymam w rekach dokument historyczny ktory mowi o kilku dziesieciotysiecznym spoleczenstwie zydzkim na Gornym Slasku ktore pomimo Holokaustu bylo i tetnialo zyciem po wojnie na tych ziemiach.Szczegolnie wazny jest ten dokument poniewaz ten temat jest malo znany w histori narodu zydzkiego.Bedac mieszkancem Izraela zauwazyłem ze duzo sie mowi o histori Zydow na ziemiach polskich i ich spuszczanie do1939 roku, kiedy wojna wybuchla. Po tym pisze sie o Holokauscie, powstaniu w gettcie warszawskim o dzieciach Teheranu.Reszta histori jest juz zwiazana z walka o niepodleglosc i powstaniem Panstwa Izrael.Co sie dzialo z Zydami ktorzy pozostali w Polsce to biala plama a przeciez oni tam mieszkali, pracowali prowadzili zycie spoleczno-kulturalne. Byly kluby i synagogi.O wydzazeniach w 1968 nie ma wspomnienia Dla tego ten dokument ktory Pani opracowala jest tak wazny gdyz bez tego swiat ten poszedlby calkowicie w zapomnienie.

Dlatego pozwole sobie podziekowac Pani za ten wielki wysilek w zorganizowaniu wystawy w Bytomiu i wydania albumu.

Mam nadzieje ze wystawa zostanie pokazana takze w Izraelu zeby " biala plama" zapelnila sie chociaz troche.

Adam Herszlikiewicz.

Wystawa Utracone nadzieje. Ludność żydowska w województwie śląskim/katowickim w latach 1945-1970.

6 września 2012 roku w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu odbył się wernisaż wystawy Utracone nadzieje. Ludność żydowska w województwie śląskim/katowickim w latach 1945-1970. Z inicjatywą jej przygotowania wystąpił Poldek Sobel-redaktor internetowej gazety „Plotkies” skierowanej głównie do żydowskich emigrantów z Polski z okresu kampanii antysemitkiej w 1968 roku. Wystawa została przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej w Katowicach, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Fundację Brama Cukermana oraz Ghetto Fighters' House. Autorem scenariusza jest dr Aleksandra Namysło. W przygotowaniu wystawy wspomagali ją: Izabela Kühnel z Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Monika Bortlik-Dźwierzynska oraz Andrzej Sznajder z Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach.

Wiodącym tematem wystawy jest odtworzenie na przykładzie Górnego Śląska, Zagłębia Dąbrowskiego, Ziemi Częstochowskiej i Podbeskidzia kolejnych etapów funkcjonowania społeczności żydowskiej w Polsce w latach 1945–1970 i jej „żydowskiego życia” w ramach własnej wspólnoty i własnych organizacji, jej celom, natomiast pokazanie, w jaki sposób Ocaleni z Holocaustu Żydzi starali się odnaleźć swoje miejsce w polskiej powojennej rzeczywistości próbując zachować własną tożsamość.

WYSTAWA DZIELI SIĘ NA DWIE CZĘŚCI, TAK JAK DZIELIŁO SIĘ „ZYDOWSKIE ŻYCIE” PO WOJNIE W POLSCE. PIERWSZA CZĘŚĆ ZATYTULOWANA ODBUDUJEMY NASZ DOM DOTYCZY OKRESU 1945–1950, KIEDY ŻYDZI OTRZYMALI OD WŁADZ KOMUNISTYCZNYCH SWOISTEGO RODZAJU AUTONOMIE KULTURALNO-NARODOWĄ, POLEGAJĄCĄ NA FUNKCJONOWANIU LEGALNIE OSIMIU PARTII POLITYCZNYCH (ORAZ TRZECH NIELEGALNIE), SZEREGU WŁASNYCH INSTYTUCJI KULTURALNYCH I SPOŁECZNYCH, INSTYTUCJI ZDROWIA, OŚWIATY I ODREBNEGO RUCHU SPÓŁDZIELCZEGO. W TEJ CZĘŚCI ZILUSTROWANO: ETAP POWROTÓW OČALONYCH DO RODZINNYCH MIAST, POWOJENNĄ EMIGRACJĘ ŻYDÓW, TZW. REPATRIACJĘ LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ Z

ZSRR, PRZEJAWY ZACHOWAŃ ANTYSEMICKICH, WSZECHSTRONNĄ DZIAŁALNOŚĆ WOJEWÓDZKIEGO KOMITETU ŻYDOWSKIEGO ORAZ PODLEGAJĄCYCH MU KOMITETÓW LOKALNYCH, ODBUDOWĘ ŻYCIA RELIGIJNEGO PRZEZ ZRZESZENIA/KONGREGACJE RELIGIJNE, ROLĘ SPÓŁDZIELNI ŻYDOWSKICH W ODRODZENIU ŻYCIA GOSPODARCZEGO ORAZ FUNKCJONOWANIE PARTII SYJONISTYCZNYCH ORAZ FRAKCJI ŻYDOWSKIEJ PRZY POLSKIEJ PARTII ROBOTNICZEJ/ POLSKIEJ ZJEDNOCZONEJ PARTII ROBOTNICZEJ. DRUGĄ CZĘŚĆ WYSTAWY OPOWIADA O BARDZO TRUDNYM I SKOMPLIKOWANYM DLA SPOŁECZNOŚCI ŻYDOWSKIEJ OKRESIE. ZATYTULOWANA ONA ZOSTAŁA: TRUDNE DECYZJE, BOLESNE WYBORY, WRAZ Z PRZYSPIESZENIEM OD 1947 ROKU PROCESU SOWIETYZACJI KRAJU ZMIENIŁA SIĘ RÓWNIEŻ POLITYKA WŁADZ KOMUNISTYCZNYCH WOBEC LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ. W NOWYM SYSTEMIE SPOŁECZEŃSTWO MIAŁO STANOWIĆ MONOLIT ZORGANIZOWANY NA WZÓR SOWIECKI, DLATEGO W LATACH 1949–1950 WŁADZE KOMUNISTYCZNE DOPROWADZIŁY DO SAMOROZWIĄZANIA ŻYDOWSKICH NIEKOMUNISTYCZNYCH PARTII POLITYCZNYCH I ICH MŁODZIEŻOWYCH PRZYBUDÓWEK, ZLIKWIDOWAŁY ŻYDOWSKIE ORGANIZACJE SPOŁECZNE, ODREBNĄ CENTRALĘ RUCHU SPÓŁDZIELCZEGO, UPANSTWOWIŁY ŻYDOWSKIE INSTYTUCJE WYCHOWAWCZE I KULTURALNE, ŻYDOWSKĄ SŁUŻBĘ ZDROWIA ORAZ OŚWIATĘ, WSTRZYMAŁY RÓWNIEŻ POMOC FINANSOWĄ ŻYDOWSKICH ORGANIZACJI ZACHODNICH. W 1950 ROKU POWSTAŁO TOWARZYSTWO SPOŁECZNO-KULTURALNE ŻYDÓW W POLSCE [TSKŻ]. W TEN SPOŚÓB WŁADZE POZBAWIŁY ŻYDÓW ODREBNOŚCI INSTYTUCJONALNEJ I WŁĄCZYŁY ICH AKTYWNOŚCI W STRUKTURY PAŃSTWOWE. W TYM OKRESIE Z JEDNEJ STRONY WŁADZA PRÓBOWAŁA DOPROWADZIĆ DO PEŁNEJ ASYMLACJI LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ, Z DRUGIEJ JEDNAK, POCZĄWSZY OD 1956 ROKU, JEJ CZĘŚĆ INSPIROWAŁA ZACHOWANIA ANTYŻYDOWSKIE I WYKORZYSTYWAŁA JE DO OSIĄGNIĘCIA CEŁÓW POLITYCZNYCH. TAKI STAN RZECZY UTRUDNIAŁ STABILIZACJĘ ŻYCIA ŻYDÓW I PROWADZIŁ DO MASOWYCH

בשף חנוכה המסורתית ליוצאי זגלמביה, בר רביעי של חנוכה – 12/12/2012 מלון הרודס תל-אביב
Traditional Hanukkah Ball, December 12, 2102, at The Herods Hotel Tel Aviv

נטיעות ט"ו בשבט תשע"ג ביד הזיכרון
Tu Be'Shevat Planting at Yad Hazikaron in Modiin - January 2013

The people who planned, designed and established Yad Hazikaron in Moddiin

האנשים שתכננו, עיצבו והקימו את יד הזכרון לקדושי זגלמביה במודיעין

קרן עזרית בינלאומית (בהרכבה)

נשיאות

פרופ' יהושע פראגר – י"ד
 שמואל סקרה ארל"ב – סגן י"ד
 שלד ל"ד אריה ברייב"ב – סגן י"ד

ישראל

פרופ' ישראל אומברייס
 ישראל גרליץ
 ד"ר בני ביהודין – עין השופט
 אהרון בניה – נגד סירני
 עזרי אליהו ברלונסקי
 מיכאל בתן גולדבלום
 יצחק בנימין גלעד
 אייל גבאי דובישי
 הרב אלעזר רוב
 שלום חייבנט
 אליהו הלפר
 יהושע יחזקאי
 ראובן הקשלקן
 חיים חפר
 ד"ר בלאל לינוויץ
 אייל גבאי ליבר
 ג'ו פרומק מוזס – השופט
 דוד בנאי – בני יצחק
 פרופ' שאול מרין
 פרופ' בלאל טרקיס
 אילן (מולי) עזרי טרקיס
 דוד שלמה נצר
 ג'ו ד"ר יחזקאי סיני
 פרופ' יהושע עפרין
 ח'ב (לשעבר) נפתלי פרי
 הרב חיים פרוס
 ג'ו אנה צוויאקובסקא
 אסף צוויצבאום

ארה"ב

נחום גיטל
 ישראל זלצבא
 הנרי מיר
 הנרי קוק
 הנרי רבניץ
 דוד שאול
 יתן שאול
 יוסף טייגליץ
 יצחק טטרובליץ

אמריקה הדרומית

דוד פורטקוסי
 לואיס קליינברג
 במיניה טורובאום

קנדה

גנא וילברוסקי
 ג'וני פרוס

אירופה

ברנרד גוטמן
 ג'ו סטל לייב
 פוריק טיאובסקי
 במיניה ט. פילמן
 במיניה מייזר
 במיניה טישנסטיין

אוסטרליה

דוד אבאביס
 סימא אירא

EXECUTIVE AND BOARD – ISRAEL

Abraham Green – Chairman
 Neta Laxman – Vice Chairman
 Mrs. Ester Fegenfeldt – Secretary
 Marianne Galsband – Social Service
 Neta Greenberg – Culture
 Yosef Katz – Member
 Hana Kijak – Treasurer
 Neta Zim – Secretary

INTERNATIONAL ORGANIZING COMMITTEE

Abraham Green Israel – Chairman
 Samuel Skora USA – Co. Chairman
 Neta Greenberg Israel – Vice Chairman
 Jack Salzman USA – Vice Chairman
 Robert Berlin, U.S.A.
 Henry Cook, U.S.A.
 Neta Feren, Israel
 David Frankson, Latin America
 George Goldstein, U.S.A.
 Mrs. Tania Hershberg, Israel
 Stefan Igo, U.S.A.
 Mrs. Rebecca Kasser, Israel
 M. Kunderlik, Australia
 Mordechai Meyer, Israel – Treasurer
 Henry Major, U.S.A.
 Mrs. Rachel Ostrovic, Latin America
 Mrs. Rose Rednitz, U.S.A.
 Zvi Reizen, U.S.A.
 Reuven Tabak, Israel – Young Generation
 Neta Zim, Israel – Secretary

הנהלת המועצה והנהלה

אברהם גרין – י"ד
 נטא לזמן – סגן י"ד
 עמנואל גלבנד – סגן
 מרריאן גאלבנד – שירותים חברתיים
 נטא גרינגברג – תרבות
 יוסף קצ' – חבר
 חנה קיז'ק – תרומות
 נטא זימ – סגנית

אברהם גרין, ישראל – יו"ר
 שמואל סקורה, אר"ב – סגן יו"ר
 נטא גרינגברג, ישראל – סגן יו"ר
 ג'ק סלזמן, אר"ב – סגן יו"ר
 ג'ו בירלין, אר"ב
 הנרי קוק, אר"ב
 נטא פירן, אר"ב
 דוד פרנסון, אמריקה הדרומית
 ג'ורג' גולדשטיין, אר"ב
 ג'ו טאניא הרשברג, אר"ב
 סטפן אגו, אר"ב
 מרת רכאל קסר, אר"ב
 מ. קונדליק, אוסטרליה
 מרדכי מייזר, אר"ב – אוצר
 הנרי מייזר, אר"ב
 מרת רחל אוסטרוביץ, אמריקה הדרומית
 מרת רוז רדניץ, אר"ב
 ז'בי רייזן, אר"ב
 רעווען טבאק, אר"ב – יו"ר הדור הצעיר
 נטא זימ, אר"ב – סגנית

INTERNATIONAL HONORARY COMMITTEE (IN FORMATION)

PRE-SIDEM
 Prof. Joshua Prawer – Chairman
 Sam. Skora – U.S.A. Vice Chairman
 Adv. Dr. Arie Ben-Tov – Vice Chairman

ISRAEL

Avraham Bathia
 Dr. Zvi Ben-Chorin
 Adv. Eliehu Berlin
 Haim Chiner
 Mrs. Anna Czabkowska
 Eng. Zvi Danziger
 Prof. Joshua Eilon
 Israel Ehrlich
 P.A. Ido Mehal Peder
 Comrn. Benjamin Galsband
 Prof. Natan Goldblum
 Rabb. Elazar Hager
 Shalom Hertzberg
 Eng. Zvi Langer
 Dr. Bezael Legarot
 David Mankin
 Mrs. Fredka Maza
 Prof. Shaul Merin
 Prof. Bezael Markis
 Gen. (Res.) Uri Marks
 Dr. Silasius Naur
 Prof. Israel Openheim
 Rabb. Haim Fardes
 Alfred Schwarzbaur
 Mrs. Dr. Judith Sinai
 Reuben Weiselman
 Akei Weiner
 Joshua Wegodski

U.S.A.

Henry Cook
 Nathan Giler
 Henry Major
 Henry Rednitz
 Jack Salzbeg
 David Shapiro
 Neta Shapiro
 Joe Shegita
 Sigmund Stroschitz

LATIN AMERICA

David Feurstein
 Leon Kleinfield
 Benjamin Schwarzbaur

CANADA

Henry Frensis
 Conach Wallingway

EUROPA

Bernard Gutzman
 Benjamin Kaiser
 Mrs. Pupa Lis
 Mme. Bernessee Fela Perlman
 Bernard Rotenshtayn
 Maruk Sawicki

AUSTRALIA

David Apfelbaum
 Michael Igo

Scandinavia

Mrs. Maya Fider
 Ben Nil

מדינות אזור הים התיכון

תשלימ"ו ג'ו צ'ילה נורי
 ז'ו ניל

YAD HAZIKARON-PROPOSAL AND DEVELOPMENT

Eng. Zvi Langer – Chairman
 Mrs. Avia Ben-Tov
 Eng. Av. Danziger
 Mrs. Sara Kasser – Young Generation

קרן עזרית י"ד (הצעה והתפתחות)

אילן גבאי ליבר – יו"ר
 ג'ו אבנר ברייב"ב
 אילן גבאי ליבר
 ג'ו לואיס קליינברג – דור הצעיר
 אברהם גרין – יו"ר
 ג'ו פרומק מוזס – סגן יו"ר
 שמואל סקרה – סגן יו"ר
 שלום חייבנט – סגן יו"ר
 דוד אומברייס – יו"ר הדור הצעיר
 דוד אבנר
 ז'בי גולדשטיין
 מרת ט. סאור
 א. בראינר
 ז'בי בלוי
 ד. בור
 ז'בי גל
 מרת ג. דינר
 ז'בי דינר
 מרת דודר
 נ. דינר
 ע. פרגליץ
 מרת ז'בי הרשל
 מרת ז'בי הרשל
 י. ז'בי
 מרת ז'בי זלברמן
 ד. זינגרסוויץ
 מרת ז'בי טבאק

INTERNATIONAL SOCIETY BOARD – ISRAEL

E. Lander – אברהם לנדור
 J. Lander – יתן לזמן
 Z. Lander – ז'ו לנדור
 Z. Lander – ג'ו לנדור
 A. Laxman – אברהם לזמן
 J. Lerner – Young Generation – דור הצעיר
 Mrs. L. Meyer – ג'ו לזמן מייזר
 L. Meyer – Young Generation – דור הצעיר
 J. Mankin – יתן מנקין
 R. Markis – רחל מרקיס
 Y. Mankin – יוסף מנקין
 M. Mankin – מרת מנקין
 S. Mankin – שלום מנקין
 L. Friedlich – Young Generation – דור הצעיר
 Mrs. T. Kasser – ג'ו טבאק קסר
 D. Kasser – דוד קיז'ק
 Mrs. H. Kasser – ג'ו חנה קסר
 Mrs. T. Kasser – ג'ו יתן קצ'ר
 M. Kasser – מרת קסר
 R. Kasser – רחל קסר
 Mrs. A. Kasser – ג'ו אנה קסר
 Y. Kasser – Young Generation – דור הצעיר

My people are about to marry my ruin.
We will honor the wedding with our
presence.

In the early morning hours of August 1, when the German guards surrounded Będzin and Sosnowiec, many Jews had hidden in bunkers. As a result of the Germans' bitter experience with the resistance in the Warsaw Ghetto, and the information they had the Jews of Zagłębie had weapons, the Germans carefully planned the move. The Germans intended to vacate the two ghettos that had been recently established in a large-scale campaign that would be executed resolutely and rapidly. No less than 690 soldiers and policemen were recruited from all the local units in the region to expel the 30,000 Jews who had survived life in Kamionka and Shrudula. According to the summary report of the expulsion that was drafted by the head of the German Police in Sosnowiec, the campaign encountered serious problems due to the fact that the Jews hid in bunkers, the passive resistance on the streets, and the active resistance of individuals and groups. The campaign took longer than planned—approximately two and a half weeks—and Jews who had successfully hid in bunkers were still being rounded up many days later.

According to that report, approximately 400 Jews were shot in the street in the course of an attempt to resist or escape. The head of the police also reported two attempts at defense using firearms.

Information on these attempts at defense is also available from Jewish sources. Two members of the Zionist Youth, Yanek Zimmerman and Hipek Glitzenstein were killed after they opened fire on the Germans. A significant battle also took place from the *Dror* Bunker, which was under the command of Frumka Plotnitzka,

an emissary of the *Halutz* in Warsaw, and Baruch Giftek. Two Germans were killed in the skirmish, but all the people in the bunker were killed by the smoke grenades that were thrown into the bunker, which the Germans flooded with water. The bodies were dragged from the bunker, shot again, and were mutilated. In another bunker, 12 members of the Fighting Organization were captured. Pistols were discovered in the purses of two of girls, Aliza Zitenfeld and Haika Klinger: they were severely tortured to reveal the secrets of the defense, but they did not divulge any information.

In Auschwitz, preparations were also going on for the arrival of this large-scale expulsion. Very few campaigns on this scale had ever been conducted. The camps were closed and armed guards were stationed there. According to one witness, the expelled Jews reached the camp in an inhuman condition:

They were thrown from the trucks in the open field. Children were trampled underfoot. In the heat of the summer, women stood, half-naked, half-dead, beaten to a pulp, with no help or even a drop of water. Words and human imagination are incapable of describing the hellish tortures experienced by these people who longed for death to bring them salvation. [...] Since the crematoriums could not contain such a large number of people, the bodies were burned in the open ditches near Birkenau, and for three days people saw nothing but the enormous flames that burst skyward. Transports also came from France and these people were executed in the same manner. Birkenau was celebrating, it reached a peak: in a single day, 30,000 people were gassed to death.

Dr. A Avihu Ronen, an Historian, is the son of Haika Klinger

Who Knows? Who Remembers?

I am looking for an Auschwitz survivor, now long since passed, away, who was registered in Auschwitz in June 1943 and who left a page of testimony at Yad Vashem. Her sister had married the brother of the main topic of my book, and then resided in Israel. I would like to advertise her name to see if I can discover any child or grandchild of this woman. Her name is Nehka Kleiner (Wajsfus), of Sosnowiec and/or Bedzin, Poland. Her sister Monycha Wajsfus, married Kopel Zborowski of Siewierz, Poland. I would like to know her exact Auschwitz tattoo number as it would complete my research for my book.

Daniel B. Burns danielburns@vaio.com North Potomac, MD USA 001 248 228 5066

Dear fellow Zagłębian,

This year, when we hold our Holocaust Memorial Day, we will commemorate two important events: marking 70 years to the destruction of the Zagłębian ghettos, and the 25th anniversary of the inauguration of Yad Hazikaron in Modiin.

In early August 1943, the two largest ghettos in Zagłębie, Shrodula in Sosnowiec and Kamionka in Będzin, were destroyed. Most of the Jews were sent to Auschwitz, transforming Zagłębie into "Judenrein" - an area free of Jews.

Every year we hold a Yartzheit on Tisha B'Av to commemorate the destruction of the Zagłębian ghettos in 1943. We hold the prayer ceremony at the Nahalat Yitzhak cemetery, near the Ash Memorial, where the ashes that were brought from Auschwitz and the cemeteries of Zagłębie were buried when the memorial was erected in 1952. The Ash Memorial is one of the first memorials related to the Holocaust that was erected in Nahalat Yitzhak, and in Israel in general.

Twenty-five years ago, on Yom HaShoa, in 1988, we unveiled Yad Hazikaron - Memorial for Zagłębie Martyrs in Modiin. The Holocaust memorial service was attended by 2,000 Zagłębian Jews, including 200 Jews who came from all over the world to attend: from the USA, Canada, France, Germany, from Rio de Janeiro in Brazil, and from Sydney in Australia.

At the unveiling, I stated –

A verse is engraved at the entrance to the valley of commemoration at this Memorial, from Ezekiel's vision of the dry bones: "My people, I am going to open your graves and bring you up from them; I will bring you back to the land of Israel." The Prophet Ezekiel, in his momentous vision, never thought or predicted the Holocaust that befell the people of Israel and the millions of Jews of Europe who would be led to the gas chambers and crematoriums and would not be buried in Israel.

Since 1988, for a quarter of a century, we continue to hold the annual assembly in memory of the Holocaust and our heroes, to honor the memory of the Zagłębian martyrs. We, members of the generation of the Holocaust survivors, the few of us who remain, hope and pray that the coming generations will continue these traditions and guarantee that Zagłębian Jewry will not be forgotten.

I wish all Jews in Israel and abroad a happy and kosher Pesach

Abraham Green – Chairman of the Zagłębie organizatio

Seventy Years to the Final Expulsion of Zagłębie Jews

By: Avihu Ronen

On August 1, 2013, 70 years will have passed since the final expulsion from Sosnowiec and Będzin. This unique expulsion had implications that extended beyond the fate of the Jews of this area during the Holocaust. For a long time before the expulsion, the survival rate for Jews in Zagłębie far exceeded other Polish ghettos. Zagłębie was annexed to the German Reich, and the Jews of the area participated in the Germany war economy. During most of the war period, until early 1943, there were no ghettos in the area. The Shrodula ghetto (for the Jews of Sosnowiec), and the Kamionka ghetto for the Jews of Będzin, were built as large quasi-work camps. And so, on the eve of the expulsion, when most of the Jews of Poland had already been destroyed, most of the Jews of Zagłębie (including children and the elderly) were

still alive, and two thirds of them (including children and the elderly) were registered as workers in factories that contributed to the German war effort. An additional 15,000 young Jews from the area were working in forced labor camps, where, despite the harsh conditions, they had reasonable chances of survival.

In early June, the German policy toward these "productive" ghettos changed and their residents were assigned for expulsion to Auschwitz. The removal of the influential head of the regional Judenrat, Moshe (Monik) Marin, and the partial expulsion that occurred in late June, eliminated any remaining illusions that the Jews of Zagłębie may have harbored. Aware of what was happened in nearby Auschwitz, they prepared themselves for the worst. A letter that was sent from Będzin in late July stated:

יום השואה תשע"ג

We are honored to invite you to

Yom Hashoa Memorial Service Yizkor for Zagłębie Martyrs

The ceremony will take place
at Yad Hazikaron in Modiin
On Monday, April 8, 2013 4:00pm

Memorial Service: Cantor Haim Adler

Zagłębie world organization

ארגון יוצאי זגלמביה מוזכב להזמין

לעצרת זיכרון לשואה ולגבורה ולטקס התייחדות עם קדושי זגלמביה

ביד הזיכרון (ליד מבוא מודיעים)
ביום שני כ"ח בניסן תשע"ג - 8 באפריל 2013
בשעה 16:00

בנוכחות אישים ממלכתיים
תפילת האזכרה: החזן חיים אדלר

יוצאי זגלמביה והסביבה ובני ביתם, מוזמנים
אוטובוסים ליד הזיכרון (ללא תשלום) יצאו מתי"א - תחנת
הרכבת ארלוזורוב, ליד מסוף אל-על, בשעה 15:00
סחיפה - עפ"י תיאום עם נציגי הנהלת הארגון בחיפה

הנצחה ביד הזיכרון

כל המעוניין להנציח את שמות יקיריו ביד הזיכרון לקדושי זגלמביה במודיעין, אנא העבירו
השמות אל שמשון ישיביץ טל 052-5469-888
דוא"ל: jshimshon@gmail.com נא לציין הנצחה

Personal Commemoration

We remind you that in the Commemoration Valley in Modiin Memorial Site, there are still places left for
personal commemorations of family members that perished in the Holocaust.

Those who wish to commemorate their beloved ones, please contact: jshimshon@gmail.com

קפה זגלמביה

בכל יום שני הראשון בחודש
נפגשים בני הדור השני
והשלישי באולם הארגון בת"א

לפרטים נוספים: רחל בבס
Rachel.bebes@gmail.com

לאלתר ולנר

ברכות לרגל הוצאת ספרך
השישי "אומה במאבקה"
מאחלים לך שתמשיך במלאכה
חשובה זו ותוציא לאור עוד
ספרים רבים

חג פסח שמח וכשר לכל בית ישראל
Happy and Kosher Passover !

אנו מבקשים מכל מי שמשנה כתובת דואר או דוא"ל לעדכן את מזכירות הארגון
עדכונים ניתן להעביר לרחל בבס, בטלפון: 050-8526567 בדוא"ל: Rachel.bebes@gmail.com

עורכת: יונה קובו. המערכת: אברהם גרין, אנה צוויאקובסקה, אלתר ולנר. עריכה לשונית עברית - חנית רייסר-גיטלר,
עריכה לשונית אנגלית - אילה אבידב, תצלומים - שמשון ישיביץ, עריכה גרפית ודפוס - דפוס קוניאק ת"א

כתובת המערכת: ארגון קהילות יוצאי זגלמביה, רח' פרישמן 23 ת"א, 63561
לתרומות: ארגון יוצאי זגלמביה' בנק לאומי, בת-ים, סניף מס. 861, חשבון מס. 33938/34

Zagłębie World Organization, 23 Frishman St., Tel Aviv 63561, Israel
For contributions: Bank Leumi of Israel, branch No. 861, account No. 33938/34
EM: yonakoho@netvision.net.il